

Maak voor elke foto een keuze uit drie strategieën

Hoe fotografeer je zoogdieren in het wild?

Natuurfotografie is door de komst van digitale camera's en betaalbare objectieven ongekend populair geworden. De meeste fotografen leggen zich toe op makkelijke onderwerpen als landschappen en macro. Zoogdieren laten zich minder eenvoudig benaderen en worden daarom, zeker in Europa, nog betrekkelijk weinig in het wild gefotografeerd. Dat is jammer, want deze diergroep is spannend en fotogeniek en met wat kennis en geduld kun je er opzienbarendende foto's van maken.

Edo van Uchelen

Hoe pak je het aan? Grofweg zijn er drie strategieën om zoogdieren te fotograferen: besluipen in het veld, werken vanuit een schuilhut, of het plaatsen van een 'onbemande' cameraval. In dit artikel worden de strategieën met elkaar vergeleken, maar wordt eerst in het kort beschreven wat je nodig hebt om in Europa wilde zoogdieren te fotograferen. We gaan ervan uit dat je de technische begrippen kent wat betreft digitale fotografie.

Foto 1 Ree in akker. Grote hoefdieren zijn op plekken waar ze gewend zijn aan mensen gemakkelijk te besluipen. Deze ree liet zich zelfs vanuit een boom fotograferen. Foto Bart Siebelink

Uitrusting Als je goede foto's wilt maken van zoogdieren heb je een spiegelreflexcamera met een teleobjectief van ten minste 400 mm nodig. Omdat zoogdieren vaak actief zijn onder slechte lichtomstan-

digheden ('s morgens vroeg en 's avonds laat) worden de sluitertijden al snel te lang om vanuit de hand scherpe opnamen te maken. Je ontkomt er meestal niet aan om een statief te gebruiken en de ISO-waarde te verhogen. Flitslicht als extra lichtbron is doorgaans geen optie, want de meeste zoogdieren storen zich hieraan.

Sluitertijd is doorslaggevend
Fotografie is een technische bezigheid.

FOTO 2

Kennis van je camera en objectief is essentieel. Met name bij actieve onderwerpen als zoogdieren mis je kansen als op het goede moment je camera niet datgene doet wat jij wilt. Bij fotografie van zoogdieren is, anders dan bij landschappen of macro, de sluitertijd belangrijker dan het diafragma. De sluitertijd bepaalt of een foto van (bewegende) dieren scherp is of niet. Grote stilstaande hoefdieren zijn vanaf statief met 1/30 s nog wel scherp te fotograferen, maar kleine bewegelijke soorten (muizen, marterachtigen) vragen om veel kortere sluitertijden; ga uit van ten minste 1/250 s en maak veel opnames (dan zitten er meestal wel enkele scherpe tussen). Als het je niet gaat om scherpe opnames dan kun je met lange(re) sluitertijden interessante effecten bereiken door je camera tijdens het afdrukken mee te bewegen met een weggrennend dier.

Foto 2 Experimentele foto van een rennende haas, gemaakt door het meetrekken van de camera. 300 mm, 1/8s, f45, ISO 100. Foto Edo van Uchelen

Het cameramerk is niet zo belangrijk, maar kies bij voorkeur een (snelle) en 'stille' camera. Het klikken van de sluiters en het opklappen van de spiegel kan een zoogdier verontrusten. Dat kun je voorko-

men door je camera te voorzien van een geluidswerend huis, te koop in de handel of zelf te fabriceren. Zoogdieren zien relatief slecht maar kunnen (onnatuurlijke) contrasten heel goed waarnemen. Draag daarom net als jagers donkere, weinig con-

trastrijke (camouflage)kleding en probeer als je gaat fotograferen in het veld je gezicht en handen zo veel mogelijk te bedekken.

Kennis en onderzoek Behalve een geschikte uitrusting heb je nog iets nodig om succesvol zoogdieren te kunnen fotograferen: zoogdierkennis. Natuurlijk krijg je wel eens een gouden tip van een collega-fotograaf of zoogdierkenner maar studie, onderzoek en veldkennis zijn noodzakelijk. Met andere woorden: een goede fotograaf gaat pas het veld in om zoogdieren te fotograferen als hij antwoord kan geven op de volgende vragen. Waar leven ze? Wanneer zijn ze actief? En natuurlijk: hoe krijg ik ze voor de lens zonder ze te verstoren? Raadpleeg veldgidsen en ga zelf op (sporen)onderzoek. Of ga eens het veld in met een specialist die (veel) verstand heeft van de soort(en) die je wilt fotograferen. Hierbij geldt: het beste beperk je je tot één of twee soorten. Dat vergroot je kansen.

Wanneer welke strategie? Zoogdieren zijn (meestal) schuw. Ze hebben ons vaak al in de gaten voordat wij hen zien. Ze ruiken en horen veel beter dan mensen. Het zicht is minder ontwikkeld maar ze reageren wel onmiddellijk op beweging.

Het actief benaderen (besluipen) van zoogdieren heeft daarom alleen zin als je inschat dat de kans op succes reëel is. Op plekken waar dieren mensen gewend zijn (en waar niet wordt gejaagd) lukt deze techniek het best. In andere gevallen kun je beter werken vanuit een schuiltent. Dan zien (en ruiken) de dieren je nauwelijks en komen ze vaak veel dichterbij. De derde strategie, een cameraval, heeft alleen zin als je – het liefst tot op de decimeter nauwkeurig – een plek weet waar bepaalde (schuwe) soorten regelmatig 's nachts (langs)komen. Je kunt ook met geurstoffen werken. Maar voor alle strategieën geldt: geduld en volharding vormen de sleutel tot succes!

Foto 3 Foeragerende bever, gefotografeerd vanuit een (opblaas)kano. Deze foto kwam tot stand door het dier heel langzaam peddelend actief te benaderen. Bevers zijn vanaf het water beter te benaderen dan vanaf de oever, omdat ze minder snel gevaar verwachten vanaf het water. 400 mm, 1/200s, f5.6, ISO 800.

Foto Edo van Uchelen

Besluipen Het besluipen van (zoog)dieren lukt het best wanneer je werkt met een niet te zware telelens. Het is alleen zinvol als je je tegen de wind in verplaatst, jezelf zo klein mogelijk maakt ('tijgeren' over de grond werkt vaak het beste!) en geluidloos beweegt. Zorg ervoor dat je de vluchtroute van dieren niet blokkeert, zodat ze zich veilig kunnen blijven voelen.

Ten slotte: denk niet alleen aan je foto's maar ook aan het dier. Dus als je klaar bent met fotograferen, ga dan niet roekeloos gokken hoeveel dichterbij je nog had kunnen komen, maar sluip behoedzaam weer weg om het dier niet alsnog te verstoren.

FOTO 3

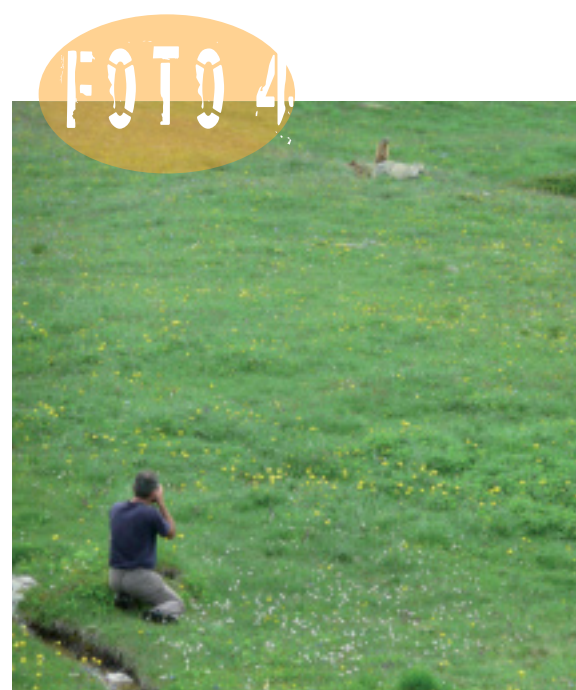

FOTO 4

FOTO 6

Foto 4 Alpenmarmotten zijn, als je gebruikmaakt van bestaande dekking, goed te besluipen. De marmot ziet de fotograaf niet, omdat zich tussen beiden een, op deze foto moeilijk zichtbare, welving in het terrein bevindt (Zwitserland, Engadin). Foto Edo van Uchelen

Foto 5 Alpenmarmot bij z'n hol, het resultaat van de sluipactie (zichtbaar op foto 4) 400 mm, crop, 1/640s, f5.6, ISO 400. Foto Edo van Uchelen

Schuiltent of hut Behalve op beweging, geur en geluid, reageren zoogdieren op je silhouet. Door eeuwenlange vervolging en jacht begint bij veel soorten instinctief een alarmbel te rinkelen bij het zien van een menselijke gestalte, rechtop met armen en benen. Met een schuiltent of hut los je dit probleem op en word je als mens nagenoeg onzichtbaar. Cruciaal is de keuze van de locatie van je schuiltent of hut. Observeer eerst goed voordat je de moeite neemt een tent op te stellen en er lang in te gaan zitten. Kijk naar sporen en wissels en maak een inschatting van het activiteitenpatroon. Is het dier wel actief in daglicht? Een eenvoudige infraroodcamera (zoals gebruikt bij zoogdieronderzoek) kan je hierbij veel

dieren eraan zijn gewend. Ten slotte: voor het plaatsen van een tent of hut is in de regel toestemming nodig van de terreineigenaar.

Foto 6 Bruine beer op een bevroren meertje, gefotografeerd vanuit een gereedstaande schuiltent in Finland. Succes is hier vrijwel verzekerd: de beren worden naar de fotolocatie gelokt met aas en verschijnen er vrijwel elke avond. 300 mm, 1/80s, f6.3, ISO 1600, statief. Foto Edo van Uchelen

Cameraval Een cameraval is een fotografische opstelling waarbij een dier als het ware zichzelf fotografeert, zonder dat de fotograaf hierbij aanwezig is. Voor natuurfotografie zijn spiegelreflexcamera's, verbonden met een geavanceerd infraroodsysteem, de beste keuze. Je hebt dan, anders dan bij de camera's die gebruikt worden voor onderzoek, een betere controle over scherpte (diepte), compositie en de reactiesnelheid van je systeem. Een cameraval werkt volledig automatisch waardoor je er niet bij hoeft te blijven. Dit is vooral interessant voor nachttactieve of voor schuwe zoogdieren die niet regelmatig op een vaste plek tevoorschijn komen. Maar de praktijk is zeer weerbarstig. Je

informatie opleveren. Veel zoogdieren kennen hun omgeving goed en als er ineens een schuiltent verschijnt, zullen ze daar de eerste tijd niet bij in de buurt komen. Dan is het beter om de tent pas te gebruiken na enkele dagen, wanneer de

hebt immers maar weinig controle op beelduitsnede en in het donker is flitslicht noodzakelijk, wat verstorend kan werken. Andere risico's zijn diefstal, vernieling (look door de dieren zelf), neerslag en voortijdig lege batterijen. Veel fraaie opnamen van vliegende vleermuizen zijn met een cameraval gemaakt, waarbij ook nog eens rekening is gehouden met ultrakorte sluitertijden.

Edo van Uchelen is bioloog en mede-oprichter van het Centrum voor Natuurfotografie (www.centrumvoornatuurfotografie.nl), het kennis- en informatieplatform voor natuurfotografie

Handboek Natuurfotografie Meer lezen over natuurfotografie en het fotograferen van (zoog)dieren?

Het Handboek Natuurfotografie gaat verder waar andere fotoboeken ophouden. Het accent ligt op niet eerder beschreven aspecten van de natuurfotografie zoals benadering van dieren in het veld, gebruik van een schuiltent en flitsfotografie. Ook gaat het boek uitgebreid in op compositie, artistieke aspecten, kijkvaardigheid en idee-ontwikkeling. Foto's tonen telkens het mogelijke resultaat én welke methode de fotograaf daarbij toepaste.

Je leest over de mystieke sfeer van onderbelichte foto's en hoe je kunt fotograferen vanuit nieuwe ideeën. Vanuit hun educatieve achtergrond dagen de auteurs Bart Siebelink en Edo van Uchelen de lezer uit met concrete opdrachten om de kijkvaardigheid, compositie en fantasie te trainen. Het Handboek Natuurfotografie is te bestellen via www.centrumvoornatuurfotografie.nl of www.knnvuitgeverij.nl.

FOTO 5

